

Jarosław Rzepa

minister sprawiedliwości

Interpelacja nr 8802

Interpelacja w sprawie przestępczości socjalnej

Szczecin 09.07.2020r.

Interpelacja poselska w przedmiocie przeciwdziałania przestępczości socjalnej

Działając na podstawie art. 115 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. 1997r. nr 78, poz. 483 ze zm.) oraz art. 14 ust. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 9 maja 1996r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (Dz.U. 1996r. nr 73, poz. 350), a także art. 192 ust. 1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 1992 nr 26, poz. 185 ze zm.), składam interpelację w przedmiocie przeciwdziałania przestępczości socjalnej.

Stan faktyczny

W Polsce z roku na rok przybywa najrozmaitszych programów socjalnych. Wzrasta również liczba osób, które korzystają z najrozmaitszych świadczeń. Programy takie jak „500 +”, czy „300 +” przyczyniły się do rozpowszechnienia pobierania świadczeń socjalnych. Przed ich powstaniem świadczenia te dedykowane były ściśle określonej grupie osób; obecnie stały się one w jakimś sensie powszechnie dostępne. Niestety w ślad za zwiększeniem kręgu świadczeniobiorców, wzrasta także liczba praktyk, polegających na naruszeniach norm prawnych, związanych z ich udzielaniem. Media coraz częściej informują o różnego rodzaju przestępstwach, związanych ze sferą socjalną (zob.: <https://businessinsider.com.pl/twoje-pieniadze/prawo-i-podatki/wyludzenia-z-zus-139-osob-z-zarzutami-ws-zasilkow-macierzynskich/xtbwlcx> - dostęp: 09.07.20r.; <https://www.bankier.pl/wiadomosc/31-oskarzonych-o-wyludzenia-swiadczen-z-NFZ-ZUS-i-KRUS-7798455.html> - dostęp: 09.07.20r.; <https://gloswielpolski.pl/wyludzila-dwanascie-tysiacy-z-mopsu/ar/62101> - dostęp: 09.07.20r.).

Stan prawny

Należy wskazać, że do niedawna w doktrynie polskiego prawa karnego pojęcie przestępczości socjalnej praktycznie nie funkcjonowało. W 2016 roku temat tego zjawiska poruszył w swej pracy Z. Kukuła. Autor ten zaproponował, aby przez pojęcie przestępczości socjalnej rozumieć: „[...] działania osób fizycznych w celu skłonienia instytucji socjalnej do określonego rozporządzenia mieniem oraz wyłudzenia nienależnych im świadczeń materialnych wyczerpujące znamiona wyzyskaniu błędu instytucji zajmującej się dystrybucją środków budżetowych, skierowanych wyłącznie na pomoc lub wsparcie materialne dla osób zarówno posiadających, jak i pozbawionych czasowo lub na stałe źródła utrzymania” (Z. Kukuła, *Przestępczość socjalna z perspektywy prawa karnego i kryminologii*, Warszawa 2016, s. 28).

Cytowany Autor przeprowadził badania ankietowe, których celem była analiza wyżej wskazywanego zjawiska (ankiety skierowano do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Urzędów Pracy oraz Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej). Jak udało się ustalić, wśród najczęstszych czynów zabronionych, popełnianych w celu wyłudzenia nienależnego świadczenia socjalnego były m.in.: oszustwa (art. 286 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny [t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1950, 2128, z 2020 r. poz. 568, 875, 1086 – zwana dalej: k.k.), fałsz materialny (art. 270 k.k.), fałsz intelektualny (art. 271 k.k.), składanie fałszywych oświadczeń (art. 233 § 6 k.k.), czy szeroko rozumiana korupcja (tutaj należy wskazać takie regulacje, jak: art. 228 k.k., art. 229 k.k., art. 230 k.k.).

Z publikacji wynika, że jednym z głównych problemów polskich instytucji socjalnych jest brak jednolitego systemu, w ramach którego możliwe byłoby weryfikowanie, czy i dany świadczeniobiorca pobiera świadczenia w innych jednostkach socjalnych, czy też nie. W odpowiedzi na ankiety wskazywano także, że w szeregach ustaw socjalnych istnieje luka, polegająca na tym, że świadczeniobiorca składa różnego rodzaju oświadczenia związane z przyznaniem mu pomocy socjalnej bez rygoru ponoszenia odpowiedzialności karnej za ewentualne fałszywe oświadczenia (dot. to np. art. 107 ust. 5b pkt. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1507, 1622, 1690, 1818, 2473] – por. Z. Kukuła, *Przestępczość socjalna z perspektywy prawa karnego i kryminologii*, Warszawa 2016, s. 175).

Sam Autor trafnie zauważył, że brakuje statystyk dotyczących omawianej przestępczości, które umożliwiłyby nie tylko odnotowanie jej występowania, ale także analizę jej przyczyn, co pozwoliłoby na skuteczniejszą walkę z tym zjawiskiem. Ponadto wskazuje On, iż konieczna jest nowelizacja art. 66 k.k. w kierunku umożliwiającym złagodzenie odpowiedzialności karnej sprawców, którzy w całości zwrócili nienależnie pobrane świadczenie przed wszczęciem postępowania karnego w ich sprawie (Z. Kukuła, *Przestępczość socjalna z perspektywy prawa karnego i kryminologii*, Warszawa 2016, s. 266-267). Pozwoliłoby to uniknąć angażowania sądu w sprawy drobne, a ponadto stanowiłoby czynnik, zachęcający sprawców do zwrotu całości nienależnie pobranej kwoty.

Innym problemem, związanym z funkcjonowaniem instytucji socjalnych w Polsce, jest brak jednolitego systemu informatycznego, który pozwoliłby na weryfikację, czy dany świadczeniobiorca pobiera już gdzieś jakieś świadczenia socjalne, czy też nie. Dlatego też de

lege ferenda należałoby postulować jego wprowadzenie. System taki nie tylko w sposób znaczący usprawniłby pracę samych instytucji socjalnych (skracając przy tym czas rozpatrywania wniosków, składanych przez świadczeniobiorców), ale także pozwoliłby zapobiegać ewentualnym zjawiskom przestępczym. Omawiana luka technologiczna jest bardzo poważna i obecnie korzysta z niej wielu świadczeniobiorców, nienależnie pozyskujących środki przeznaczone na cele socjalne (Z. Kukuła, *Przestępczość socjalna z perspektywy prawa karnego i kryminologii*, Warszawa 2016, s. 40).

W kwestiach ogólniejszych należy postulować szersze przyjrzenie się zjawisku przestępczości socjalnej, poprzez różnego rodzaju badania, czy analizy. Sprawniejsze zwalczanie omawianego zjawiska pozwoli zwiększyć zaufanie obywateli do instytucji socjalnych, a w konsekwencji – także do samego państwa. Istnienia wskazywanego problemu nie można ignorować ze ściśle politycznych przyczyn, tym bardziej, że dotyczy ono takiej sfery funkcjonowania państwa, która nakierowana jest na niesienie pomocy osobom szczególnie dotkniętym przez los i nieradzącym sobie w codziennym życiu.

Mając powyższe na uwadze, zwracam się z następującymi pytaniami:

1. Czy polityka państwa przewiduje stworzenie jednolitej bazy danych dla wszystkich instytucji socjalnych w naszym kraju? Jeśli tak, to na jakim etapie są prace w tym zakresie? Jeśli nie, to dlaczego?
2. Czy weryfikowano możliwość nowelizacji art. 66 k.k., pozwalającej na złagodzenie odpowiedzialności karnej sprawców, którzy w całości zwrócili nienależnie pobrane świadczenie? Jeśli tak, to na jakim etapie są prace w tym zakresie? Jeśli nie, to dlaczego?
3. Czy rozważane jest prowadzenia prace legislacyjnych w kierunku nowelizacji stosownych ustaw socjalnych tak, aby w toku trwającego postępowania o przyznanie danego świadczenia socjalnego świadczeniobiorcy zawsze składali oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej? Jeśli tak, to na jakim są etapie? Jeśli nie, to dlaczego?
4. Czy prowadzone są statystyki pod kątem przestępczości związanych ze nienależnym pobieraniem świadczeń socjalnych? Jeśli tak, to jak można się z nimi zapoznać? Jeśli nie, to dlaczego?
5. Jakie działania prewencyjne podejmuje się w Polsce, celem zapobiegania zjawisku przestępczości socjalnej?

Jarosław Rzepa

Posel na Sejm RP

IX kadencji